

Juhász Gyula ismeretlen verse

Rákóczi alakja többször foglalkoztatta az ifjú Juhász Gyulát. A piarista gimnázium onképzőköreben 1900 novemberében olvasta föl Rákóczi hársfái című ódáját. Méltóságos, éretteen szép hangütéssel kezdte:

*Zúgnak őszi szélben a zborói hársfák,
Koronás fejüket bánatosan
lázzák.*

A költemény a régi dicsősegen elmerengő hazafias bánat tükré, a bujdosó kurucok elsratása. Némiképpen hasonló hangvételű, de már több optimizmust sugároz időrendben második Rákóczi-verse, amelynek kézírata Koroda Pál hagyatékából most került a Petőfi Irodalmi Múzeum gyűjteményébe, s amely mind- eddig kiadatlan. Ebben már a századelő nemzeti mozgalmai-

nak hangulata is benne van, az, amelyből később Juhász — és Ady! — kurucos versei is születtek, de természetesen a pusztán nemzeti illúziók sirtásán túl társadalmi, plebejus tartalommal is töltekezve. Ekkor már egyre több szó esett Rákóczi hamvainak hazahozatáról, amely az adott időpontban a nemzeti függetlenség, önállóság jelképének látszott. Ennek a látszatnak végülis engedett a Monarchia, a császár, és 1906 októberében valóban sor kerülhetett a fejedlem koporsójának a kassai dómban való elhelyezésére. Juhász Gyula erről két verset is írt. Majtény című költeményében a csatatéren Szegedről Máramaroszigetre áttutazóban fogalmazta meg élményét, *Jön a vonat* című versében pedig a hamvakat szállító vo-

nat által keltett érzéseit fejezte ki:

*Jön a vonat. Nagy, vörös
[szeme lángol,
Mint forradalom szent üsz-
[ke, lobog...*

Az 1918–19-i forradalmak után nem írt verset Juhász Gyula Rákóczi-ról. Ennek a korszaknak forradalmiságát már a Dózsa-verseiben fejezte ki. Anélkül, hogy Rákóczi nagysága csökkent volna szemében, amint ez a Délmagyarszágon írott vezércik-keiből kiderült, megérezte, hogy a Horthy-korszakban már tovább kell lépnie a korszerű hazafiság és az időszerű forradalmi gondolat hívének. Így egészült ki magyarságképe, hagyománykultusza — az ifjúságától szeretett Kossuth mellett — Dózsa György alakjával.

Most előkerült Rákóczi-verse, bárha nem éri el a már ismert többinek a színvonalát, hozzátartozik az ifjú költő világnézeti és művészeti fejlődésének képehez, és kiegészíti az ismert életművet.

PÉTER LÁSZLÓ

Rodostóba!

Még mindig csak Rodostó felé száll
Örömkönnünk, meddő bánatunk.
Harcok után a nagy bújosónak
Honi rögben helyet nem adunk.

Még mindig csak Rodostó felé száll
Tépett szárnyán a turulmadár,
Örömhírre, új feltámadásra
Jó Rákóczi még hiába vár!

De keleten már a nap kibukkan,
És királyi fénye égten ég,
Nagy magyar lesz, hiszi, vallja immár
Az ifjonti, újult nemzedék!

Két századnak bércein keresztül
Tárogatók dala erre száll,
S tépett szárnyán a magasba lendül
Nagy merészen a turulmadár!

Jó vezérünk, édes fejedelmünk
Egy nagy ábránd fogott minket el,
Melyre büszkébb szívünk dobbanása,
És kevélyebb a magyar kebel.

Mi szerettünk! Titkon sírva vártunk.
Mi szerettünk! Ó, de testedet
Megtöltötték honi rögbe tenni,
S emlegetni szent emlékedet.

S emlegetünk! Hogyha összenézünk,
Szemeinkből kicsapott a láng.
Ez neked szólt! Átok és imádság,
Bú és bosszú volt ez egyaránt!

De tovább már nem bírja a lelkünk,
S mert ten íősz, hát mi elmegyünk,
Magyar lélek ragyogó szabljája
Meghódítja földedet nekünk!

Tengeredbe, melynek mormolását
Elborongva annyit hallgatád,
Magyar égről huny le majd a csillag,
S magyar égneg napja üst read!

Elindulunk a te indulóddal,
És megállunk a sírod felett,
Hol magyar dalt fakaszt majd a lelkünk,
S honi rózsát minden kikelet!

B.-pcst, '903. jan. 20. Juhász Gyula

Szeged, 1944. október...

Igen sok azoknak az írásoknak a száma, amelyek Szeged felszabadulása évfordulójának kapcsán jelentek meg. Most, a város felszabadulásának 35. évfordulója közelében a felszabadulást, október 11-ét közvetlenül megelőző napok történetével, a város kiürítésének körülményeivel foglalkozunk.

Ismeretes, hogy a város vezetői menekülésük alkalmával a szegedi bizalmas iratokat és a város értékpapirjait magukkal vitték. Az iratokat Kaposvárra, a Szeged számára kijelölt menekülési gyűjtőterület központjába szállították. Sok iratot megsemmisítettek, illetve károsodás érte a bizalmas iratokat az oda- szállítás és a hanyag kezelés alkalmával. Mégis, nemrég Szeged Város Leltárbiztosi Hivatala iratainak rendezésekor kitűnt, hogy a város kiürítésével kapcsolatos iratok, rendeletek — melyeket szintén elszállítottak és elpusztultak — hitelesített másolatai fennmaradtak a Leltárbiztosi Hivatal irataiban.

Az iratok tanúsága szerint — mint azt a 2960/1944. számú lktatott irat mutatja — a hadművelleti Kormánybiztos a város kiürítésének irányításával dr. Tóth Béla helyettes polgármestert bízta meg. Tóth Béla 55 812/1944. számú határozatával „a rendkívüli körülmények miatt nagy körütekintést, azonnali célszerű intézkedést igénylő ügyek vezetésének egy kézbe való” biztosításával, a kiürítési munkálatok végrehajtásával dr. Pálffy György tanácsnokot bízta meg 1944. szeptember 29-én. Bár Pálffy végül is a városban maradt, szeptember

29-től október 6-ig ő irányította a város kiürítését.

1944. október 6-án, res. 109/1944. szám alatt kelt az a szigorúan bizalmas utasítás, amely szerint a hadművelleti és személyi kiürítést azonnal végre kell hajtani, Szeged város főispánja — mint országmozgósítási kormánybiztos — a kiürítés további irányítását kivette dr. Pálffy György kezéből és a teljes irányítást dr. Katona István tanácsnokra ruházta át. A határozat kimondta, hogy „a városi hivatalok, intézmények anyagi kiürítését, a hivatali személyzet és családtagjai, valamint a város lakosságának elnéptelenedési munkálatait” gyorsan és úgy kell megoldani, ahogy „azt a mai idők megkövetelik”. Tóth Béla h. polgármester kilátásba helyezte, hogy az „ez ellen vétőkkel kerülhetetlen szigorral” jár el.

Október 8-án, vasárnap már kiürítették a várost. Szeged védelmét Pák alezredes parancsnoksága alatt két zászlóaljra bízta, ezek is Kiskundorozsmára húzódtak vissza. A város kiürítésére vonatkozó parancsot plakátokon hozták a lakosság tudomására. 8-án eltávozott a város vezetése. Tukats Sándor főispán és a polgármesteri teendőkét ténylegesen ellátó, meghatalmazott Tóth Béla h. polgármester vezetésével. Fejlesztve menekültek a városvezetők a város bizalmas irataival és értékpapírokkal felszerelve. Nem követte azonban őket a város dolgozó népe, és itt maradtak a munkásság vezetői, s még a német megszállás utolsó napján, október 10-én a szegedi kommunisták, a régi baloldali szociáldemokraták, a helyi szakszervezetek

több vezetőjével együtt megkezdtek a legális pártszervezetek megalakítását és a leendő új élet beindítását.

A bizalmas iratok elszállításából következő az, hogy hiányosan került vissza két nagyon fontos irategyüttes: a szegedi főispáni bizalmas iratok, valamint a Szegedi Rendőrfőkapitányság iratai, továbbá a főkapitányság Detektív Testületének iratai, az 1939–1944 közötti időszak aktáit megsemmisítették. Orási kár ez a kutatás számára. Megsemmisítőik tudják, hogy miért. Ez nem gátolta azonban Szegeden a háború befejezése utáni felelősségre vonást, a Népbírók működését.

Nemrég derült fény arra, hogy Piskorski Sándor lengyel emigráns — ma is szegedi lakos — volt az, aki az értékpapírok és az iratok első, Kaposvárról történő hazaszállításában részt vett. Piskorski 1944 októberétől a polgárhőrség, majd a szegedi demokratikus rendőrség kötelékébe került. Garázsmesteri minőségben működött, amikor két gépkocsit kapott a város a szovjet parancsnokságtól. A szovjet segítségre megnyilvánulásának nyomán, a szovjet katonai törzstisztek és Malinovszkij marsall gépkocsiját is javította, 1944 karácsonya előtt egy héttel kapta Komócsin Illéstől, a demokratikus rendőrség politikai osztálya vezetőjétől azt a megbízást, hogy Sztankovszki Tiborral együtt, a szovjet parancsnokságtól kapott gépkocsival szállítsa vissza Kaposvárról a tevékenységéért felelős dr. Tóth Bélát, valamint az iratokat és a város értékpapirjait. Piskorski feladatát teljesítve, 1944. december 26-án érkezett vissza a városba.

DR. PERNEKI MIHÁLY

Megkérdeztük...

A szó is gyógyít

Azért lettem ápolónő, mert orvos akartam lenni. Mindenáron orvos. Nem sikerült a fővételi. Nagy baj, de nem baj, majd megpróbálom jövőre. Idő kárba ne vesszen addig se, beiratkoztam a képzőbe. Közben lehiggad az ember, szembe mer nézni saját magával, és rájön egy nagy igazságra. Ha nem sikerült elsőre, nem is biztos, hogy olyan nagyszerű orvos lenne énbelőlem! Középes embernek se jó lenni, középes orvosnak pedig nem szabad. A beteg hozza teljes bizodalmat, van úgy, hogy az életét is az orvosra bizza, ha ott derül ki, hogy én nem egészen kiváló orvos vagyok, akkor már késő.

Azóta se merült föl bennem, jó lett volna szerencsét próbálni mégis. Nem érzem félbemaradt embernek magamat, amit vállaltam, a tölem telhető legjobban elvégzem, nincs tehát panaszom se a szerencsére, se a sorsra. Nem tudom, máshol hogy van, nem biztos, hogy így, de nálunk az a jó, hogy munkatársnak számít az ápolónő. A nagy háromlépéses távolságit nincs meg, helyette itt mindenki teljes erőfeszítésre kényszerül. Nem akarom fölfebb emelni magamat, de az orvosban is az a szándék dolgozik, mint a nővérben. Ha nem szereti az embert, ne menjen orvosnak. És biztosan nem megy el ápolónőnek se, mert anélkül ezt a munkát végezni nem lehet.

Azt nem mondom, hogy kitüntetés ezen az osztályon dolgozni, mert a sokkal több munkát ritkán veszik kitüntetésnek az emberek, de én büszke vagyok rá. Nem nagyon, hogy föl ne tűnjön, csak belülről. Szakmailag is, fizikailag is sokkal többet követel tőlünk, mint a sima osztály.

Szüleim Kamutban laktak, szabadságra mindig haza megyek. Mindig elmondom, mi történt körülöttem, mert ha búmat-bánatomat elmondom, avval le is rakom. Elmondják mindig, őh hogyan csinálnák, de a végén hozzátesszik: fiam, ez a te dolgod, neked kell tudnod. A falubeliek is érdeklődnek, hiszen a rémek réme ez az osztály. Azt hiszik, ide meghalni jön mindenki. Nem reklámot akarok én most csinálni, az intenzív osztálynak, aki tudja, kerülje el, de a görcsös félelemnek nem sok az alapja. Nem tudatosan, ha nem kérdezi, talán föl se merül bennem, de azt hiszem nálunk ritkán köszönnek úgy a betegek: a viszontlátásra. Jó egészséget — inkább így válnunk el egymástól. Ha az utcán találkozunk, és megállít valaki, hogy elmondja, unokája született, vagy már dolgozik, az öröm közös. Arra se gondoltam még, jobb lenne szülészetén dolgozni, mert új életet a világra segíteni talán a legfölemlőbb érzés lehet. Az életben megtartani, az életbe visszahozni valakit — kimondhatatlan nagy dolog az is.

Megbecsülés nélkül komolyan dolgozni nem lehet. Azt nem mondom, hogy kisebb összezördülések nem voltak, mert ekkora feszültségben dolgozni másként nem is lehet, de komolyabb még nem volt. Negyedévenként egy-két napra leáll az osztály takarításra, ezt a napot alig várjuk. Nagyon kell az a kicsi kilapcsológás is. Vannak itt csöndes órák, de nyugodtak nincsenek. Mi úgy mondjuk, vihar előtti csönd az ilyen, mert mindig jöhet a mentő.

Az utcán, ha mentőt látok, mindig megállók, és mindig megremülök. Uram-istenem, kit vihet? Szegény beteg, szegény orvosok, szegény ápolónők. Egyszer sorban jöttek az utcán a mentők, már számolni kezdtem őket, iszonyatos tömegszerencsétlenségre gondoltam, és a sebészetre. Befordultok a kapun, látom, hozzánk jött valamennyi. Tizenhatsz beteget hozott. Most mi lesz? Tizenkét ágyunk van, hat foglalt. Nem volt más tenni, akkor fordult elő először, hogy ketten feküdtek egy ágyon, és a beteghordón is. Gondolom, tud róla, az volt az az eset, amikor tegnap permeteztek a növényházban, és ma

bementek az emberek dolgozni.

Volt, aki evett is a paprikából. Iszonyat belegondolni, mennyi a felelőtlenség a pernetszerek között. Ha elvágja valaki a kezét, látja, hogy vérzik, fáj is, vigyáz tehát. Beszívja a mérget? Föl se veszi. Legföljebb henceg, hogy neki nem árt. Ha csak a nálunk megfordult esetekre gondolok, akkor is kimondom, a munkavédelem sehol nem veszi ennyire könnyűnek a dolgot, mint a mérgek körül. Ha csak negyedannyi gondoskodás kísérné a veszélyes munkát, mint amennyit tőlünk követel egy-egy ember gyógyítása, talán nem is lenne baleset. Ha belegondolok, hogy fizetett emberek vannak, akiknek örködniük kellene, akkor nem merem kimondani, mit gondolok róluk.

A méreggel, sajnos, más bajunk is van. Tudom, nem a legjobb, amit most mondom, de szinte divat az esztendő némely szakában az öngyilkosság. Oka? Legföljebb vélt oka lehet. A húsz éven aluliaknál a szerelmi csalódás, a fölüleknél inkább az, hogy belevágnak valami nagy dologba és nem sikerül. Például a házépítésre szánt pénz elfogyott, mert mindig több kell, mint amennyit először mondanak. Aztán jönnek az öregek, akiknek megingott az egyensúlyuk, akik nem találják a helyüket, akik magukra maradtak, akik nem maradtak magukra, csak az új helyen érzik idegennek és fölöslegesnek magukat. Minden tragédia megrendítő, nálunk, sajnos, sok van belőle. Jó lenne most mondani valamit, okosat is, jót is, de nehéz. Azt tapasztalom, itt már mindenki kapaszkodik két kézzel az utolsó szalmaszála is. Mindenki élni akar. Pedig itt igazán nagy bajban van, mert visszatérni nehezebb az életbe, mint egy hírtelen lődülással kifelé indulni belőle. Erre csak azt lehet mondani, aki úgy érzi, hogy elveszhetetlen számára az élet, tűrjön egy kicsit, és nyugodjon meg, nincs még akkora baj. Mert, mondom, akinél igazán nagy baj van, itt bent, az ragaszkodik az élethez.

Egymás iránt is nagyobb türelem kellene, persze. Aki hozzánk kerül, meglátja a sok gépet, szinte kivétel nélkül mind megremül. El kell mondanunk, meg kell gyógyítani, hogy a gyógyítását szolgálják, és valóban tudják szolgálni. Emberi szóval kell megnyugtani, hogy a gép segíteni tudjon. Nem tudom, mert nem értem rá foglalkozni vele, honnan van ilyen ereje a szónak, de viharokat képes elsimítani, hatalmas háborgásokat lecsillapítani. Néha belegondolok, lehet, hogy a háborgást is szó keltette, de az másfajta volt. Vagdossuk egymás fejéhez a szavakat sokszor, és nem gondolunk rá, hogy robbantani lehet velük. Vagy egy kicsi jó szóval megelőzni a bajt.

Mondtam az előbb, megbecsülés kell a mi munkánkhoz, de annak két oldalról kell jönnie. A légkör nálunk nagyon jó, ezzel semmi baj nincs. Kell azonban, hogy a beteg is becsüljön bennünket, mert gyanakvással nem gyógyulhat. Erre nekünk kell vigyáznunk akkor is, ha nehéz. Meg kellene fejteni a rejtélyt, miért jelentkeznek kevesen erre a pályára? Tudok rá mondani valamit. Sokan vannak, akik elfelejtik, hogy a legkorszerűbb gépek között is emberek vagyunk. Mi is. Legtöbbször csak gépek, értelmes szerkezetnek, gyógyító tartozéknak, alkatrészeknek gondolnak bennünket. Nem lelkesítő távlat a pályakezdőnek. Legnagyobb baj, hogy megtanulnak ugyan mindent a képzőben, csak azt nem, hogyan lesz valaki igazi nővér. Emlékszem rá, amikor gyakorlatra jöttem először, egész nap a folyosón álltam, és majdnem sírtam. Velem nem tördődt senki, én fölösleges voltam. Kevés a gyakorlat, akkor sincs időnk beszélni. Egy év, mire ráérez az ember, de nem bírja ki mindenki az egy évet.

(Elmondta Földes Ilona a szegedi klinikán.)

HORVÁTH DEZSŐ